

A Nyilvános beszéd és a vita alapjai

Készítette: Csák Luca Nóra, SZTE GTK nyilvános beszéd és vitakultúra tanár, csak.luca.nora@szte.hu
Forrás: Dilemma – Disputa – Demokrácia – kézikönyv a vitakultúra fejlesztéséhez, Demokratikus Ifjúságért Alapítvány, 2010

1. Nyilvános megszólalás és beszéd (19–25. oldal)

A nyilvános beszéd a mindennapi élet fontos része. Nemcsak történelmi szónokok beszédeire kell gondolni, hanem hétköznapi helyzetekre is, például ünnepi beszédekre, köszöntőkre vagy iskolai megszólalásokra. A szónoki képességek gyakorlással fejleszthetők.

1.1 Megfelelő beszédmód

- A beszéd tempója általában hasonlítson a hétköznapi beszélgetés tempójához.
- A gyorsabb tempó fokozhatja az izgalmat, a lassabb tempó kiemelheti a fontos részeket.
- A hangszín legyen változatos, kerülni kell a monotóniát.
- Kerülni kell a „hangos szüneteket” (pl. ööö, mmm).
- Fontos a hatásszünetek használata a lényeges részek kiemelésére.
- A hangerőt a helyszínhez és a hallgatóság méretéhez kell igazítani.
- A felolvasás helyett érdemes inkább jegyzetekre támaszkodni, hogy a beszéd természetesebb legyen.

1.2. Megfelelő testbeszéd

- Az arckifejezés legyen nyugodt és kifejező.
- A szemkontaktus segíti a kapcsolat kialakítását a közönséggel.
- A gesztikuláció legyen természetes, kerülni kell a túlzott mozdulatokat.
- A beszéd közbeni mozgás fenntarthatja a figyelmet, de a túlzott járkálás zavaró lehet.

1.3. A beszéd megfelelő felépítése

Egy jól felépített beszéd három fő részből áll:

- **Bevezetés**
- **Főszöveg**
- **Lezárás**

A főszöveg tartalmazza a beszéd legfontosabb elemeit, példákkal és magyarázatokkal. A beszéd felépítése segíti az érvek érthető bemutatását és a szónok számára is könnyebbé teszi a gondolatmenet követését. A bevezetés célja, hogy megragadja a közönség figyelmét és a lezárás célja, hogy maradandó üzenetet hagyjon a közönség számára. Szoktuk mondani, hogy az eleje arat, a vége marad.

1.4. A szónoki stílus eszközei

A hatásos beszédben gyakran alkalmazott retorikai eszközök:

- képletes beszéd
- ismétlés
- ellentétek használata
- elvont fogalmak értelmezése
- retorikai kérdések
- humor

2. A vita építőkövei (47–56. oldal)

2.1. Az érvelés

Az érvelés célja egy álláspont alátámasztása.

Az érvek logikai kapcsolatban állnak az állítással, és okokkal vagy bizonyítékokkal támasztják alá azt.

Az Európai Unió
társfinanszírozásával

2.2. A cáfolat

A cáfolat során a vitázó az ellenfél érveinek gyengeségeire mutat rá. Célja az ellenfél álláspontjának meggyengítése vagy érvénytelenné tétele.

2.3. Érvtípusok

A vitában különböző típusú érvek jelenhetnek meg, például:

- ok-okozati érvek
- példákra alapuló érvek
- összehasonlítások

Az érveket mindig lehet elemezni és adott esetben cáfolni.

2.4. Megtévesztések

A vitában előfordulhatnak olyan kijelentések, amelyek érvnek tűnnek, de logikailag hibásak.

Ezeket megtévesztéseknek nevezzük.

Példák:

- hibás általánosítás – túl kevés példából levont következtetés
- figyelemelterelés – a lényegtelen kérdésre terelés (pl. „füstölt hering”)

2.5. Kérdezés

A kérdezés fontos eszköz a vitában, mert:

- segít tisztázni az ellenfél álláspontját
- rámutathat az érvek gyengeségeire
- elősegíti a vita logikus menetét.

3. A formális vita (149–164. oldal)

3.1. A vita fontosabb elemei

A formális vita szabályok szerint zajló vitaforma.

A formális vitáknak több típusa létezik, de közös jellemzőjük:

- a szigorú struktúra,
- az egyenlő megszólalási lehetőség a felek számára,
- a rögzített megszólalási sorrend,
- a világos szerepek a résztvevők számára és
- a meghatározott időkeret.

A leggyakrabban használt versenyformátumok:

Karl Popper vita. Fő jellemzői:

- két háromfős csapat vitázik egymással
- a csapatok: támogató oldal és ellenző oldal
- a vita több szakaszból áll: beszédek és keresztkérdések váltják egymást
- a siker kulcsa az összehangolt csapatmunka.

World School Debate Style vita. Fő jellemzői:

- két háromfős csapat vitázik egymással
- a csapatok: támogató oldal és ellenző oldal
- a vita beszédekből és közbevetett kérdésekből (Points of Information) áll
- a beszédek általában 8 percesek, a végén ráadás beszédek hangzanak el
- a támogató oldalé az utolsó szó joga
- a siker kulcsa az érvelés, a reagálás az ellenfélre és az összehangolt csapatmunka

3.2. Etikai megfontolások

A vitában fontos:

- az ellenfél tisztelete
- a tisztességes érvelés
- a szabályok betartása.

3.3. Vitatémák

A viták középpontjában egy **tételmondat** áll, amely egy vitatható állítást fogalmaz meg.

A csapatok a tételmondat mellett vagy ellen érvelnek.

3.4. A vita szereplői

A vitában különböző szerepek jelennek meg:

- támogató oldal
- ellenző oldal
- szónokok
- kérdezők.

4. Felkészülés és kutatás (91–95. o.)

4.1 A felkészülési folyamat célja

A vitára vagy nyilvános megszólalásra való felkészülés során az első lépés az ötletek összegyűjtése és rendszerezése, majd az érvek tudatos kidolgozása. A módszerek egymásra épülnek: az első gondolatoktól a strukturált érvrendszerig vezetnek.

4.2 A felkészülés technikái

4.2.1. Ötletbörze (brainstorming)

Az ötletbörze célja, hogy összegyűjtsük a témához kapcsolódó minden gondolatot, fogalmat és asszociációt.

Alapelvek:

- minden ötletet rögzítünk
- nem értékeljük és nem szűrjük az ötleteket
- a cél a lehető legtöbb gondolat összegyűjtése

Megvalósítás:

- lista formában
- vagy vizuálisan: a tételmondat a papír közepén, körülötte az asszociációk

Cél:

minél több kiinduló gondolat összegyűjtése a téma feldolgozásához.

4.2.2. Gondolattérkép (mind map)

A gondolattérkép az ötletbörze továbbfejlesztése: a gondolatokat logikai rendszerbe rendezzük.

Jellemzői:

- az ötletek kategóriákba és alcsoportokba kerülnek
- több szintű struktúra jöhet létre
- vizuális kapcsolatokat mutat az érvek között

A kevésbé releváns ötletek elhagyhatók, de a vitatott vagy ellentmondásos gondolatokat érdemes megtartani, mert ezek később érvekké válhatnak.

Az Európai Unió
társfinanszírozásával

4.2.3. T-táblázat

A T-táblázat segít a pro és kontra érvek rendszerezésében.

Példa struktúra:

Támogató érvek	Ellenző érvek
mi szól a javaslat mellett	mi szól a javaslat ellen

Segít:

- gyorsan áttekinteni az álláspontokat
- azonosítani a vita kulcskérdéseit.

4.3 Definíciók

A vita előtt fontos tisztázni:

- a kulcsfogalmak jelentését
- a vita pontos tárgyát
- a tételmondat értelmezési keretét

A definíciók nélkül a vita könnyen félreértésekre épülhet.

4.4 Kutatás

Bizonyos témák esetén elegendő a meglévő tudás rendszerezése, más esetekben azonban külső információforrásokra van szükség.

A kutatás célja:

- tények gyűjtése
- statisztikák és példák keresése
- a téma mélyebb megértése

A hatékony kutatás lépései:

1. Tervezés – mit szeretnénk megtudni
2. Keresés – információk gyűjtése
3. Feldolgozás – az adatok értelmezése
4. Rendszerezés – az információk beépítése az érvrendszerbe

4.5 Az érvrendszer kidolgozásának előkészítése

A felkészülés során a cél az, hogy az ötletekből strukturált érvek szülessenek.

Az érvek kidolgozásának első lépései:

- az érintett szereplők azonosítása
- az érdekek feltárása
- a következmények vizsgálata
- a különböző nézőpontok összehasonlítása

„A jó vita nem a győzelemről szól, hanem a jobb megértésről.”

Jó vitázást kívánok!

